

מה הם הכישורים הנדרשים מאיש השיקום האידיאלי בתחום בריאות הנפש?

תלם עדי

עבודת גמר מחקרית (תיזה) המוגשת כמילוי חלק מהדרישות
לקבלת התואר "מוסמך האוניברסיטה"

**אוניברסיטת חיפה
הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות
החוג לבריאות נפש קהילתית**

נובמבר, 2008

מה הם הכישורים הנדרשים מאיש השיקום האידיאלי

בתחום בריאות הנפש?

תלם עדי

תקציר

רקע

תחום בריאות הנפש עבר שינויים מרחיקי לכת בשני העשורים האחרונים. שינויים אלו באו לידי ביטוי בגישה חדשה הרואה באדם הסובל מהפרעה נפשית אדם בעל פוטנציאל לצמיחה ושיקום. ניתן דגש על השתלבותו בקהילה, ומתן תמיכה כדי לסייע לו בכך. התמיכה כוללת בין היתר: עזרה בדיוור, בהשתלבות בעבודה, בלימודים, בשירותי בריאות שונים, ובהעשרה של שעות הפנאי. התפתחויות אלו העלו את הצורך בהכשרת כוח אדם מקצועי ואיכותי, שיענה על דרישות "התפקיד החדש" הנדרש מאנשי השיקום בתחום בריאות הנפש. במקביל נערכו מחקרים מקיפים שזיהו את הכישורים הנדרשים מאיש המקצוע בתחום (Coursey, Curtis, Matsh, & Campbell, 2000; IAPSRs, 2000; Young, Forquer, Tran, Starzynski & Shatkin, 2000).

מטרת המחקר

מחקר זה, שהינו ראשון וייחודי מסוגו בישראל, ביקש לזהות את הכישורים הנדרשים מ"איש השיקום האידיאלי בבריאות הנפש", בקרב שלוש קבוצות בעלי עניין: מתמודדים (אנשים המתמודדים עם הפרעות נפש קשות), בני משפחה, ואנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש. בנוסף, מבקש המחקר לדרג את חשיבות הכישורים בכל אחת מקבוצות בעלי העניין.

שיטת המחקר ושלביה

מחקר זה כלל שני שלבים: בשלב הראשון, האכותני, זוהו כישורי איש השיקום האידיאלי בקרב מקבלי ומספקי שירותים בשטח. לשם כך, הוזמנו בעלי עניין שונים מהתחום (מתמודדים, בני משפחה, ואנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש), לקבוצות מיקוד, ונתבקשו לזהות את הכישורים שלדעתם נדרשים מאיש שיקום אידיאלי בתחום בריאות הנפש. דבריהם הוקלטו ושוכתבו. על בסיס תשובותיהם, ובהסתמך על סקירה נרחבת של הספרות, נבנה שאלון מאוחד שכלל את הכישורים הנדרשים מאיש שיקום אידיאלי. בשלב השני, הכמותי, הועבר שאלון לכל אחת מקבוצות בעלי העניין. שאלון זה הורכב משאלון אפיון האוכלוסייה, משאלון של כישורי איש השיקום האידיאלי (המכיל את הכישורים הנדרשים מאיש שיקום אידיאלי, המבוסס על שילוב של ממצאים שזוהו בספרות ומהשלב הראשון של המחקר), ולקבוצת אנשי המקצוע התווסף שאלון ייחודי הבודק את עמדותיהם כלפי שיקום. מטרת שאלון זה היא לבדוק האם לעמדותיהם של אנשי המקצוע בנושא השיקום השפעה על אופן דירוגם את כישוריו של איש השיקום.

הנחקרים נדגמו במדגם מזדמן.

ממצאי המחקר

במחקר זה, בחלק האיכותני, לא נמצאו הבדלים בין שלושת קבוצות בעלי העניין, באפיון הכישורים הנדרשים מאיש השיקום האידיאלי. הכישורים שהועלו על ידם, כוללים: כישורים בן אישיים, מקצועיים, שיקומיים, כישורי תכנון והערכה וכישורים העוסקים בנגישות למשאבים חברתיים. בנוסף כל קבוצות בעלי העניין דירגו את הכישורים הבן אישיים, השיקומיים והמקצועיים, כחשובים ביותר. הבדל מובהק נמצא בחלק הכמותי של המחקר, בדירוג הכישורים השיקומיים. מספקי השירותים, לעומת קבוצת המתמודדים וקבוצת בני המשפחה דירגו כישורים אלו כחשובים יותר. כמו כן, דירגו המתמודדים את הכישורים המקצועיים, כחשובים יותר ביחס לקבוצות בעלי העניין השונים (בני המשפחה ומספקי השירותים). במחקר לא נמצא קשר בין עמדות כלפי שיקום, מתמודדים (בקרבת אנשי מקצוע), ולדירוג חשיבות כישורי איש השיקום.

מסקנות

כישורי איש השיקום האידיאלי הנדרשים בתחום השיקום בבריאות הנפש, כפי שדורגו ע"י מתמודדים, בני משפחה ומספקי שירותים, תואמים את ממצאי הספרות המקצועית, שמקורה בעיקר ארה"ב, ומצביעים על כישורים שהם כנראה אוניברסאליים לתחום זה ואינם תלויי תרבות. בנוסף, מיעוט ההבדלים בדבר חשיבות כישורי איש השיקום האידיאלי על אף הטרוגניות שלושת הקבוצות מגדירה באופן מפורש את הכישורים הנדרשים ויכולה על כן, להוות בסיס לתכנון הכשרות בתחום השיקום בבריאות הנפש.

Abstract

What are the necessary competencies of the ideal Psychiatric Rehabilitation practitioner?

Adi Telem

Background

Research findings and conceptual development have generated growing optimism that with appropriate resources and opportunities many persons with serious mental illness (SMI) can achieve recovery and community integration. It is essential to identify how the first line practitioners, often referred to as psychiatric rehabilitation (PSR) specialists, can facilitate this process.

Research goal

The purpose of the present study was to identify the skills, knowledge attitudes and values required from the ideal PSR specialist.

Method

Since the field of psychiatric rehabilitation requires the collaboration of different stakeholders, which offer important angles and perspectives, the current study included assessments of three key stakeholders: practitioners, consumers and family members. During the first stage, focus groups were carried out with each of these three groups. Content analysis of the focus groups enabled to identify competencies required. Based on these and a review of the literature a list of competencies was prepared and administered to 34 practitioners, 35 consumers and 33 family members using the forced choice technique, which required rating each of the competencies based on their degree of importance.

Research finding

Participants in the three focus groups, which represented key stakeholders, namely consumers, family members and practitioners, mentioned similar competencies required from the ideal PSR specialist. These competencies together with a review of the literature generated a list of central competencies, which included: interpersonal, professional, rehabilitation, planning and evaluation and accessibility to community recourses. Very little differences were identified by the way the three samples of stakeholders, consumers, family members and practitioners, rated the importance of these competencies. The only difference was that rehabilitation competencies were rated as more important by the practitioners than by the consumers and the family members.

Conclusion

Key stakeholders, including consumers, family members and PSR practitioners appear to generally agree about the key competencies required from the PSR specialist, which include competencies in five following domains: interpersonal, professional, rehabilitation, planning and evaluation and accessibility to community recourses. These findings are similar to the few existing studies conducted in the United States, suggesting these competencies may be universal and independent of the cultural context. Future research should be directed in how to facilitate the training of PSR specialists and help them acquire these key competencies.